

Кубарева Ольга Володимирівна,
старший викладач кафедри кримінального
процесу Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРАВА

Комплексний підхід до проблеми протидії корупції передбачає детальний аналіз та дослідження цього явища у кожній із сфер сучасного суспільного життя. Запобігання корупції є, передусім, формою захисту основних прав громадян. В даному випадку мова йде про одне з найважливіших політичних прав людини та громадянина, реалізація якого формує органи законодавчої влади та місцевого самоврядування.

Корупція у сфері реалізації виборчого права є різновидом політичної корупції, яка починається саме з виборів. Це пояснюється тим, що вибори формують політичну еліту суспільства, здійснюють відбір політичних лідерів, які, в свою чергу, визначатимуть основні напрями зовнішньої та внутрішньої політики держави, здійснюватимуть керівні функції.

Як свідчить практика, сьогодні виборчий процес супроводжується різноманітними формами корупційних технологій: нелегальним фінансуванням виборчих кампаній, зокрема використанням для фінансування передвиборчої агітації інших коштів, крім коштів Державного бюджету України; посадовими зловживаннями під час агітації, а саме залученням працівників бюджетних установ до ведення передвиборчої агітації та застосування до них адміністративного тиску з метою вплинути на результати голосування; пропозиціями зняти свою кандидатуру за гроші; підкупом представників влади та членів виборчих комісій всіх рівнів; втручанням органів влади у роботу виборчих комісій; адміністративним тиском на виборців, конкурентів-кандидатів, виборчі комісії різного рівня та органи Національної поліції; впливом на органи досудового розслідування та судову владу;

дестабілізацією ситуації в регіонах України шляхом штучного створення конфліктних ситуацій із застосуванням насильства, проведенням замовних акцій протесту та масового підкупу виборців та ін. Кожна з наведених форм характерна для відповідного етапу виборчого процесу.

Очевидною причиною гальмування запобіганню політичній корупції у цій сфері є правовий чинник, який полягає у недосконалої чинного виборчого законодавства та його постійній зміні перед початком виборчої кампанії.

Безперечно пріоритетом розвитку виборчого законодавства України є створення цілісної системи гарантування конституційних виборчих прав громадян України відповідно до системи міжнародних стандартів виборчого права. Науковці, політики, громадські діячі констатують той факт, що саме прийняття Виборчого кодексу усуне проблеми політичної корупції під час виборів, аргументуючи тим, що такий кодекс відмінить змішану і запровадить пропорційну виборчу систему, що врегулює питання підкупу, прозорість виборчих фінансів; вирішить проблему щодо голосування внутрішньо-переміщених осіб на місцевих виборах; вирішить ряд питань щодо неможливості фальсифікацій на виборах та ін. Отже формат такого кодексу має бути настільки прогресивним, що шляхом уніфікації виборчих процедур, кодифікації всього виборчого законодавства України зробить вибори і референдуми чесними та прозорими і, тим самим, усуне всі наявні прогалини та недоліки, які дають можливість для корупційних маніпуляцій під час виборів.

На нашу думку, певною мірою інструментом запобігання політичній корупції під час виборів можна вважати участь міжнародних спостерігачів у виборчому процесі. Так, станом на 19 березня 2019 року Центральна виборча комісія зареєструвала 967 офіційних спостерігачів від 11 міжнародних організацій та 10 іноземних держав на чергових виборах Президента України 31 березня 2019 року [1].

Безумовно, міжнародне спостереження за виборами є важливим елементом механізму забезпечення чесності та прозорості виборів, виявлення та запобігання порушенням у сфері реалізації виборчого права. Але говорити про абсолютну

ефективність діяльності міжнародних спостерігачів не можна, через те, що названі суб'єкти можуть виявити тільки зовнішні порушення законодавства в контексті визначеної проблеми, та їм недоступні приховані корупційні зловживання. Крім того, міжнародні спостерігачі приймають активну участь не на всіх етапах виборчого процесу, а лише на етапах голосування і підрахунку голосів. Передвиборна агітація практично залишається поза їх увагою.

Не применшуючи значення перелічених інструментів запобігання корупції, на наше переконання, особливої уваги заслуговує протидія у формі неупередженого, повного та об'єктивного розслідування кримінальних проваджень щодо злочинів проти виборчих прав громадян, притягнення до відповідальності не тільки виконавців корупційних технологій, а і організаторів схем підкупу, чи осіб, на користь яких організовувалися злочинні «піраміди підкупу», фальсифікації результатів голосування та ін.

Варто наголосити, що з початку передвиборчої кампанії виборів Президента України станом на 18.03.2019 до Національної поліції надійшло понад 3,3 тисячі повідомлень про порушення у виборчій сфері. Слідчі підрозділи розпочали 175 кримінальних проваджень за фактами правопорушень, пов'язаних з виборчим процесом. Зокрема, 73 кримінальні провадження стосуються порушень виборчого законодавства, а ще 102 кримінальні провадження – пов'язані із проведенням виборчої кампанії. Здебільшого зазначені факти пов'язані з незаконною агітацією та підкупом виборців [2].

При цьому необхідно враховувати досвід досудового розслідування та судового розгляду досліджуваних кримінальних правопорушень, вчинених під час попередніх виборчих кампаній. Так, за даними досліджень громадянської мережі «Опора» до суду надійшло лише близько 5% кримінальних проваджень щодо злочинів проти виборчих прав громадян на парламентських виборах 2014 року, а понад 77% – було закрито через відсутність складу кримінального правопорушення. Разом з тим, вивчення судової практики вказує на наявність тенденції щодо покарання безпосередніх виконавців злочинів проти виборчих прав громадян та

відсутність виявлення і притягнення до відповідальності організаторів незаконних технологій на виборах. До прикладу, в одному з кримінальних проваджень, розглянутих судом, до відповідальності було притягнуто особу, яка за згоду голосувати на підтримку кандидата видала 24 громадянам по 100 гривень, при цьому ініціатора таких дій не було встановлено. До осіб, які безпосередньо брали участь у незаконних діях під час парламентських виборів, застосовувалися м'які види і розміри покарання, порівняно з максимально можливим [3].

Отже, вирішення проблеми запобігання корупції у сфері виборів безперечно передбачає удосконалення виборчого, кримінального, кримінального процесуального законодавства, адже корупція відсутня там, де усунена можливість для маніпуляцій, а є контроль і система покарань.

Список використаних джерел

1. Офіційні спостерігачі від іноземних держав та міжнародних організацій // Центральна виборча комісія : офіційний веб-сервер. URL: <http://www.cvk.gov.ua>.

2. Прес-реліз про найбільш резонансні злочини та події на 18.03.2019 р. // Національна поліція : офіційний веб-сайт. URL: <https://www.npu.gov.ua>.

3. Звіт. Розслідування злочинів, пов'язаних із виборчим процесом 2014 р. // Громадянська мережа ОПОРА : [сайт]. URL: <https://www.oporaua.org>.